

Bont zandoogje: van bos naar buiten

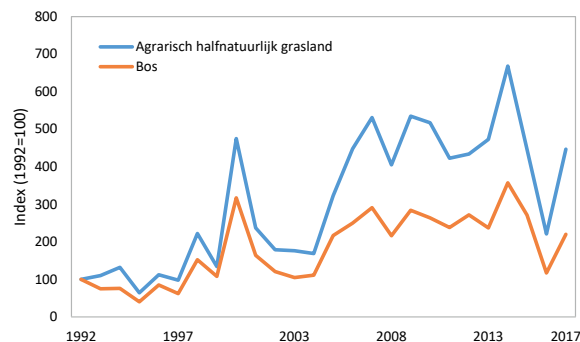
Nog niet eens zo heel lang geleden was het bont zandoogje een echte bosvlinder, die bovendien niet eens zo heel wijdverbreid was. Binnen dertig jaar heeft deze soort zich zo sterk verspreid dat hij tegenwoordig in het hele land gevonden kan worden, ook buiten het bos. Hoe is dat zo gekomen?

In de jaren tachtig van de vorige eeuw was het bont zandoogje alleen in Midden- en Oost-Brabant op redelijk wat plekken te vinden. Daarbuiten kwam hij alleen regionaal voor, zoals in Walcheren en West-Zeeuws-Vlaanderen, het Gooi, delen van Overijssel, het grensgebied van Friesland en Drenthe en Terschelling (figuur 1). Bovendien was hij hier beperkt tot bossen, houtwallen, heggen en dergelijke. Soms werd hij ook wel op graslanden gezien, maar altijd in de buurt van bos. Hoe anders is dat nu. Een kaartje maken heeft geen zin: het bont zandoogje is de laatste jaren in elk atlasblok waargenomen, van Vaals tot Schiermonnikoog. De aantallen liggen in de open polders van Noord-Holland of Friesland wel duidelijk lager, maar een paar bomen rond een boerderij kunnen genoeg zijn voor wat vlindertjes. De vlinder is dus ook een stuk minder eenkennig geworden, want om die plekken te bereiken, moet hij soms flinke stukken open land zijn overgestoken.

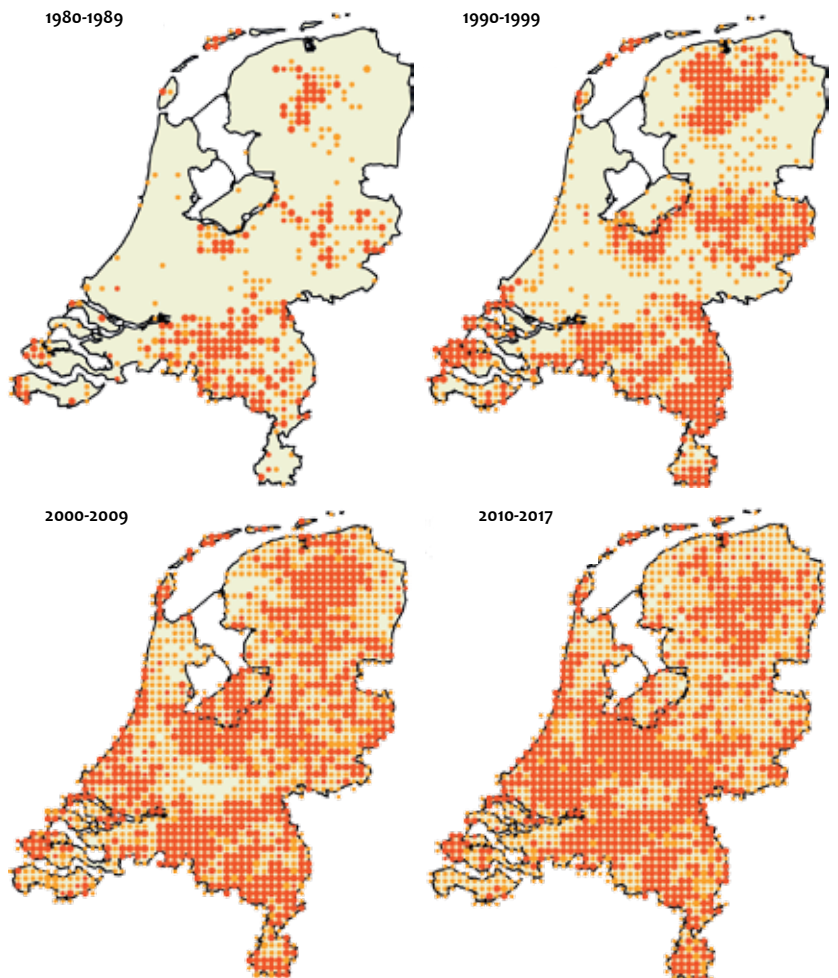
Heel Nederland

Binnen het meetnet vlinders gaat het bont zandoogje overtuigend vooruit. Dat is zowel zo in bos als in open gebieden (hier weergegeven met de index voor agrarisch gebied en halfnatuurlijk grasland samen). Vooral vanaf 2003 gaat de toename in de open gebieden duidelijk harder dan in de bossen: de bont zandoogjes gaan steeds meer de open gebieden in. Daar ligt nog de mogelijkheid om nieuwe gebieden te koloniseren. Inmiddels is dat proces bijna voltooid: het bont zandoogje komt zo goed als overal voor.

Nu heel Nederland bevolkt is, kan de populatie van het bont zandoogje niet meer groeien door het koloniseren van nieuw leefgebied. De laatste jaren is de stand min of meer stabiel. Met uitzondering van 2016. Wat precies de dip veroorzaakte is onduidelijk, maar in 2017 was er een licht herstel.

Trend van het bont zandoogje 1992-2017.

Figuur 1: Het bont zandoogje heeft zich sinds 1980 verspreid over heel Nederland.

Onderzoek

Juist aan het bont zandoogje is veel onderzoek gedaan, vooral onder leiding van Hans Van Dyck. Zo weten we dat de vlinders die naar het boerenland zijn getrokken anders zijn dan die uit het bos: ze zijn flexibeler, doordat ze beter tegen hoge temperaturen kunnen en efficiënter nieuwe plekken weten te vinden. Het bont zandoogje laat zich niet meer zo makkelijk in een hokje duwen ('bosvlinder' of 'bosrandvlinder'). Ook in de stad is het bont zandoogje nu volop te vinden in tuinen en parken. De toekomst ziet er voor het bont zandoogje dan ook rooskleurig uit.

Tekst:

Chris van Swaay
De Vlinderstichting
& Martin Poot
CBS